

Nr 195.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pensionsreglering för folkskolans överlärare; given Stockholms slott den 1 mars 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels godkänna härvid fogade förslag till kungörelser

1) om ändring i vissa delar av folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 699) och

2) om ändring i vissa delar av folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 700);

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

kungörelse om ändring i vissa delar av folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 699).

Härigenom förordnas, att 5 § 1 och 3 mom., 12 § 2 mom., 13 § 1 och 3 mom. samt 21 § 1 mom. folkskolans tjänstepensionsreglemente den 18 juli 1942 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.¹

5 §.

1 mom. Såsom tjänstepensionsavdrag — — — innehavda befattningen.

Där jämlikt 12 § 2 mom. tredje eller fjärde stycket tjänstepensionens grundbelopp ej må understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats vid tillämpning av visst för befattningshavaren tidigare gällande tjänstepensionsunderlag, skall för honom tillämpas det tjänstepensionsavdrag, som svarar mot nämnda underlag.

3 mom. För lärare — — — 78 kronor.

För folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning, skola, där annat ej föranledes av stadgandena i 1 mom., såsom tjänstepensionsavdrag för år räknat tillämpas de belopp, som här nedan angivas:

Lönegrad för folkskol- lärarbefatt- ningen	Överlärararvodets i författning fastställda minimiårsbelopp kronor	Tjänste- pensions- avdrag kronor
LO 16.....	600— 900	186
	1 200—2 100	204
	2 400—3 000	222
LO 17.....	600— 900	204
	1 200—2 100	222
	2 400—3 000	243

12 §.

2 mom. För ordinarie — — — 5 § 1 mom. andra stycket.

Har folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning, från-
trätt sistnämnda befattning, utan att det föranletts av hans därom uttryckta
önskan eller något hans förvållande, skall, så framt han inom viss av Kungl.
Maj:t fastställd tid till skolöverstyrelsen ingiver anmälan om sin önskan där-
om, med avseende å den tjänstepension, vartill han må bliva berättigad, iakt-
tagas, att pensionens grundbelopp icke må understiga det belopp, vartill det
skulle hava beräknats, om tjänstepensionsunderlaget för den senast inne-
havda befattningen varit lika med det lägsta tjänstepensionsunderlag, som

¹ Senaste lydelse av 5 § 1 mom. och 12 § 2 mom., se 1945:479.

varit för honom gällande under de senaste tolv åren före distriktsöverläro-
befattningens frånträdande. Såsom villkor härför skall dock gälla, att han
under en tid av sammanlagt minst tolv år i oavbruten följd innehåft distrikts-
överläro-befattning.

Vad i nästföregående stycke sägs skall jämväl gälla för distriktsöverläro-
sare, som under minst tolv år i oavbruten följd innehåft sådan befattning, därest
efter nämnda tid tjänstepensionsunderlaget för distriktsöverläro-befattningen
på grund av minskning av överläro-arvodet nedgår under det lägsta pensions-
underlag, som för honom varit gällande under de senaste tolv åren före änd-
ringen.

13 §.

1 mom. Såsom *tjänstepensionsunderlag* — — — förenad anställning.

I fråga om ålders- eller förtidspension för distriktsöverläro-sare må, där ej
Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, ej tillämpas högre tjänstepensionsunder-
lag än som motsvarar medeltalet för år räknat av de högsta tjänstepensions-
underlag, som varit för honom gällande under vart och ett av de senaste
tre åren före pensionsålderns inträde eller dessförinnan inträffande avgång
ur tjänst.

3 mom. För läro-sare — — — 2 280 kronor.

För folkskolläro-sare, som tillika innehar distriktsöverläro-befattning, utgöra
tjänstepensionsunderlagen de belopp, som här nedan angivas:

Lönegrad för folkskol- läro-befatt- ningen	Överläro-arvodets i författning fastställda minimiårsbelopp kronor	Tjänstepensionsunderlag	
		man kronor	kvinn kronor
LO 16	600 — 900	4 236	3 996
	1 200 — 2 100	4 500	4 236
	2 400 — 3 000	4 800	4 500
LO 17	600 — 900	4 500	4 236
	1 200 — 2 100	4 800	4 500
	2 400 — 3 000	5 124	4 800

21 §.

1 mom. Beloppet för — — — i 22 §.

Härvid iakttages

- att i — — — om förtidspension;
- att stadgandet i 13 § 1 mom. tredje stycket skall äga motsvarande till-
lämpning; samt
- att tid — — — två tredjedelar.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1946, dock att vad i kungörel-
sen stadgas icke skall äga tillämpning å den, för vilken vid ikraftträdandet
gäller dessförinnan meddelat förordnande eller beslut om fastare anställ-
ning såsom överläro-sare och vilken senast den 31 augusti 1946 hos vederbö-
rande skolstyrelse skriftligen anmält sig icke vilja bliva underkastad de ge-
nom kungörelsen stadgade bestämmelserna.

I anslutning till kungörelsens ikraftträdande skola gälla följande

Övergångsbestämmelser.

1. Vad i 1 punkten första—tredje styckena övergångsbestämmelserna till folkskolans tjänstepensionsreglemente stadgas om befrielse från eller nedsättning av tjänstepensionsavdrag skall icke äga tillämpning i fråga om distriktsöverlärare eller förutvarande sådan lärare, som gjort anmälan enligt 12 § 2 mom. tredje eller fjärde stycket reglementet.

2. Beträffande den, som den 30 juni 1946 är anställd såsom överlärare med arvode, till vilket statsbidrag utgår enligt kungörelsen den 12 juni 1936 (nr 307) angående statsbidrag till arvoden åt överlärare vid folk- och småskolor, skall vid tillämpning av detta reglemente i avseende å tid, varunder han innehaft sådan anställning, så anses, som om han därunder innehaft anställning såsom distriktsöverlärare med det tjänstepensionsunderlag, som blivit för honom gällande då han första gången erhöll befattning såsom distriktsöverlärare.

3. Om distriktsöverlärare på grund av före denna kungörelsens ikraftträdande meddelade kommunala bestämmelser om pensionering av överlärare kommer i åtnjutande av kommunal pension, beror på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån honom enligt folkskolans tjänstepensionsreglemente tillkommande förmån av sådan anledning skall minskas med förmån, tillhörande den kommunala pensionen.

F ö r s l a g

till

kungörelse om ändring i vissa delar av folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 (nr 700).

Härigenom förordnas, att 6 § 1 och 3 mom., 10 § 2 mom. och 11 § 3 mom. folkskolans familjepensionsreglemente den 18 juli 1942 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.¹

6 §.

1 mom. Såsom familjepensionsavdrag — — — innehavda befattningen.

Där jämlikt 10 § 2 mom. tredje stycket familjepensionstalet ej må understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats vid tillämpning av visst i nämnda stycke avsett familjepensionsunderlag, skall för vederbörande befattningshavare tillämpas det familjepensionsavdrag, som svarar mot nämnda underlag.

3 mom. För lärare — — — 99 kronor.

För folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning, skola, där annat ej föranledes av stadgandena i 1 mom., såsom familjepensionsavdrag för år räknat tillämpas de belopp, som här nedan angivas:

Lönegrad för folkskol- lärarbefatt- ningen	Överlärararvodets i författning fastställda minimiårsbelopp kronor	Familje- pensions- avdrag kronor
LO 16	600— 900	192
	1 200—2 100	204
	2 400—3 000	219
LO 17	600— 900	204
	1 200—2 100	219
	2 400—3 000	234

10 §.

2 mom. I fråga — — — 6 § 1 mom. andra stycket avses.

Där jämlikt 12 § 2 mom. tredje eller fjärde stycket folkskolans tjänstepensionsreglemente tjänstepensionens grundbelopp ej må understiga det belopp, vartill det skulle hava beräknats vid tillämpning av visst för befattningshavaren tidigare gällande tjänstepensionsunderlag, skall med avseende

¹ Senaste lydelse av 6 § 1 mom. och 10 § 2 mom., se 1945:480.

å familjepension, vartill rätt må föreligga efter befattningshavaren, iakttagas, att familjepensionstalet icke må understiga det tal, vartill det skulle hava beräknats vid tillämpning av det familjepensionsunderlag, som svarar mot berörda tjänstepensionsunderlag.

11 §.

3 mom. För lärare — — — 1 020 kronor.

För folkskollärare, som tillika innehar distriktsöverlärarbefattning, utgöra familjepensionsunderlagen de belopp, som här nedan angivas:

Lönegrad för folkskol- läraryrbesätt- ningen	Överlärararvodets i författning fastställda minimiårsbelopp kronor	Familje- pensions- underlag kronor
	600— 900	1 752
LO 16.....	1 200—2 100	1 848
	2 400—3 000	1 944
	600— 900	1 848
LO 17.....	1 200—2 100	1 944
	2 400—3 000	2 040

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1946, dock att vad i kungörelsen stadgas icke skall äga tillämpning å den, som icke blivit underkastad bestämmelserna i kungörelsen denna dag om ändring i vissa delar av folkskolans tjänstepensionsreglemente.

I anslutning till kungörelsens ikraftträdande skall gälla följande

Övergångsbestämmelse.

Om efterlevande till distriktsöverlärare på grund av före denna kungörelsens ikraftträdande meddelade kommunala bestämmelser om pensionering av efterlevande till överlärare kommer i åtnjutande av kommunal pension, beror på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån enligt folkskolans familjepensionsreglemente utgående förmån av sådan anledning skall minskas med förmån, tillhörande den kommunala pensionen.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars
1946.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet *fråga om pensionsreglering för folkskolans överlärare* samt anför därvid följande.

Inledning.

I proposition förut denna dag, nr 194, har framlagts förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. Frågan om sådan reglering har utretts av *1941 års lärlönesakkunniga*, vilka framlagt sitt förslag i frågan i ett den 30 november 1944 avgivet betänkande med förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. (SOU 1944: 64). Löneruleringspropositionen ansluter sig i huvudsak till de sakkunnigas i betänkandet framlagda förslag. Sålunda föreslås i propositionen, bland annat, *att* överlärainstitutionen skall göras obligatorisk i varje skoldistrikt med minst tio läraravdelningar, *att* distrikt med mindre antal läraravdelningar framdeles icke skola få anställa överlärare, *att* överlärare som tillika är skolledare för distriktets skolor, skall erhålla benämningen distriktsöverlärare, *att* distriktsöverlärarna skola bli berättigade att utöver lärlönen åtnjuta vissa minimiarvoden, *varå några* rörliga tilläggsförmåner ej skola utgå, *att* det skall stå vederbörande skoldistrikt fritt att utgiva större överlärararvode än det fastställda minimiarvodet, men icke lägre, *att* minimiarvodena skola fastställas enbart med hänsyn till antalet läraravdelningar, så att särskild prövning i varje enskilt fall icke skall bli erforderlig, *samt att* statsbidrag skall utgå med 50 procent av distriktsöverlärarnas minimiarvode. Däremot har i propositionen icke upptagits ett av de sakkunniga i betänkandet framlagt förslag till ändring av tillsättningsförfarandet, innebärande att överlärarna hädanefter skulle förordnas av skolöverstyrelsen och ej av vederbörande lokala skolstyrelse, samt att de skulle förordnas för viss tid, förslagsvis högst sex år.

De föreslagna minimiarvodena framgå av följande tabell.

Antal lärar- avdelningar i skoldistriktet	Minimiarvode kronor
10—14	600
15—19	900
20—24	1 200
25—29	1 500
30—39	1 800
40—49	2 100
50—59	2 400
60—74	2 700
Lägst 75	3 000

I det förenämnda betänkandet upptogo de sakkunniga till behandling även frågan om storleken av överlärnarnas pensionsförmåner. De sakkunniga anförde härom följande (s. 41—42).

Sveriges överlärnarförbund har hemställt, att överlärnarna skulle erhålla högre pension än den, som tillkommer dem såsom lärare. De sakkunniga vilja till en början erinra om, att rektorsarvodena vid de högre kommunala skolorna äro pensionsgrundande. Bestämmelser härom äro meddelade i tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna (1943: 510, 21 §). Vid avgång från rektorsbefattningen, som jämväl innefattar avgång med rätt till pension för lärarbefattningen, utgår rektorspensionens grundbelopp med det för befattningen gällande tjänstepensionsunderlaget, där befattningen innehafvs minst 12 år eller avgången är föranledd av olycksfall i tjänsten (grundbelopp av hel pension). Eljest minskas tjänstepensionsunderlaget med $\frac{1}{160}$ för varje full fjärdedel av år, varmed tjänstetiden understiger 12 år, dock med högst $\frac{24}{160}$ (grundbelopp av avkortad pension). Under vissa försättningar kan rektorspension utgå, även om ordinarie lärare efter frånträdande av rektorsbefattning kvarstår i lärarbefattningen. Tjänstepensionsunderlaget för rektorsbefattning är lika med det tjänstepensionsunderlag, som gäller för befattning i den lönegrad, som för rektorsbefattning vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola med tre lönegrader och för rektorsbefattning vid högre folkskola med en lönegrad överstiger den, som gäller för innehavaren av rektorsbefattningen i hans egenskap av ordinarie lärare.

De sakkunniga anse, att distriktsöverlärnare liksom nämnda rektorer böra tillförsäkras större pensionsförmåner genom statens pensionsanstalt än som tillkomma dem såsom lärare. Därvid böra tillämpas minst två olika pensionsunderlag allt efter minimiarvodets storlek. Överlärnarnas arvoden äro visserligen icke avsedda att motsvara olika löneklasser, men arvoden torde vara av sådan natur, att de kunna bliva pensionsgrundande enligt de principer, som uttalats av 1938 års pensionssakkunniga (SOU 1941: 10 s. 51 och 52). Den närmare utformningen av pensionsbestämmelserna torde böra bliva föremål för särskild utredning.

Då det på vissa håll rått ovisshet, huruvida skoldistriktet för närvarande äga rätt att tillförsäkra överlärnarna särskilda kommunala pensionsförmåner, vilja de sakkunniga framhålla, att en dylik rätt måste anses tillkomma skoldistriktet även efter det förbud införts mot kommunala pensionstillägg till lärarna. Då skoldistriktet enligt de sakkunnigas förslag skola äga rätt att tillerkänna överlärnarna högre arvoden än minimiarvodena, böra distriktet även framdeles äga rätt att tillerkänna dem högre pensionsförmåner än de statligt bestämda.

I anledning av vad 1941 års lärarlönesakkunniga sålunda uttalat angående särskild utredning av frågan om pensionsbestämmelsernas utformning anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 5 oktober 1945 statens pensionsanstalt att upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de pensionsbestämmelser, som bleve erforderliga, därest anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare komme att regleras i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag och överlärararvodena medgäves bliva pensionsgrundande på sätt de sakkunniga i betänkandet ifrågasatt.

Till åttlydnad av det givna uppdraget har *statens pensionsanstalt* med skrivelse den 22 december 1945 överlämnat förslag till erforderliga pensionsbestämmelser i ämnet.

Över pensionsanstaltens förslag ha infordrade utlåtanden avgivits av *skolöverstyrelsen* den 30 och av *statskontoret* den 31 januari 1946.

Statens pensionsanstalts förslag.

Statens pensionsanstalts första förslag gäller frågan, om distriktsöverlärarna böra erhålla rätt till förordnandepension i likhet med bland andra rektorerna vid de högre kommunala skolorna. I denna fråga uttalar pensionsanstalten, att denna — med hänsyn till att anställning såsom distriktsöverlärare synes kunna anses såsom mera fast än anställning såsom rektor — icke finner det motiverat att bereda distriktsöverlärarna tjänstepensionsrätt av liknande slag som den för rektorerna gällande tjänstepensionsrätten. Pensionsanstalten anser dock att möjlighet skäligen bör beredas distriktsöverlärare, vilkens förordnande utan något hans förvållande upphör, att kvarstå vid de för överlärarbefattningen gällande pensionsunderlagen och pensionsavdragen. Såsom villkor härför bör dock fordras, att överlärarförordnande innehafvs viss tid, förslagsvis 10 år, i följd.

Beträffande härefter pensionsförmånernas storlek framlägger pensionsanstalten två alternativa förslag, det ena med differentierade pensionsunderlag och det andra med enhetliga pensionsunderlag för alla distriktsöverlärare. Pensionsanstalten finner för egen del övervägande skäl tala för att enhetliga pensionsunderlag skola bestämmas för distriktsöverlärarna.

Alternativ 1. Differentierade pensionsunderlag.

Pensionsanstalten anför i fråga om detta alternativ följande.

Tjänstepensionsunderlagen böra enligt pensionsanstaltens mening i alternativet med differentierade sådana underlag bestämmas till de belopp, som sammanfalla med tjänstepensionsunderlag enligt allmänna tjänstepensionsreglementet för lönegrader tillhörande löneplan A i civila avlöningsreglementet. Härvid bör lämpligen i fråga om varje särskilt överlärararvode tillses, att vid bestämningen av underlag icke tillämpas högre lönegrad än att den sammas med rörligt tillägg och kristillägg ökade slutlön icke för någon ortsgrupp överstiger slutlönen inklusive tilläggsförmåner i folkskollärartjänsten, ökad med överlärararvodet. Detta skulle innebära en uppdelning av arvodesbeloppen på vissa grupper med gemensamt tjänstepensionsunderlag för de i

varje grupp innefattade arvodesbeloppen. Ökningen av tjänstepensionsunderlaget över underlaget för folkskolläraryrkefastställningen kommer att för varje grupp motsvara ett visst procenttal av det genomsnittliga arvodet för gruppen. Enligt anstaltens mening bör grupperingen göras sådan, att nämnda procenttal icke blir större för en högre arvodesgrupp än för en lägre sådan grupp. Från nu angivna utgångspunkter erhålles i fråga om manlig distriktsöverlärare i lönegraden Lo 17 en indelning i tre grupper, omfattande, första gruppen arvodesbeloppen 600 och 900 kronor, andra gruppen arvodesbeloppen 1 200, 1 500, 1 800 och 2 100 kronor samt tredje gruppen arvodesbeloppen 2 400, 2 700 och 3 000 kronor. Härvid bör tjänstepensionsunderlaget motvara, för första gruppen det för lönegraden A 18 gällande beloppet eller 4 500 kronor, för andra gruppen det för lönegraden A 19 (och A 20) gällande beloppet eller 4 800 kronor samt för tredje gruppen det för lönegraden A 21 gällande beloppet eller 5 124 kronor.

I anslutning till vad ovan anförts böra tjänstepensionsunderlagen för överlärare i ovannämnda tre olika arvodesgrupper fastställas, för kvinnlig befattningshavare i Lo 17 och för manlig befattningshavare i Lo 16 till 4 236, 4 500 och 4 800 kronor, motsvarande de för lönegraderna A 17, A 18 respektive A 19 (och A 20) gällande underlagen samt för kvinnlig befattningshavare i Lo 16 till 3 996, 4 236 och 4 500 kronor, motsvarande de för lönegraderna A 16, A 17 respektive A 18 gällande underlagen.

Familjepensionsunderlagen böra liksom tjänste- och familjepensionsavdragen bestämmas, för befattningshavare i Lo 17 till de i sådant hänseende för lönegraderna A 18, A 19 och A 21 gällande beloppen samt för befattningshavare i Lo 16 till de för lönegraderna A 17, A 18 och A 19 gällande beloppen.

Vid genomförande av detta alternativ erfordras, påpekar pensionsanstalten, vissa bestämmelser för beräkningen av pension i det fall, att pensionsunderlaget för en och samma befattning och för samme befattningshavare varit olika under olika perioder.

Alternativ 2. Enhetliga pensionsunderlag.

Beträffande detta alternativ anför pensionsanstalten.

Vid alternativet med enhetliga tjänstepensionsunderlag synas dessa böra bestämmas med tillämpning av de förut omförmälda av 1938 års pensions-sakkunniga angivna principerna. Härvid skulle möjligen kunna anses tveksamt, huruvida underlaget bör fastställas till det lägsta eller det näst lägsta av de belopp, som av anstalten förordats vid alternativet med differentierade underlag. Enligt vissa av de sakkunniga meddelade uppgifter beträffande fördelningen av antalet överlärare på de olika arvodesbeloppen skulle ett val av det högre underlaget visserligen medföra att för det övervägande antalet lärare komme att gälla tjänstepensionsunderlag, som vid nu tillämpliga procenttal för beräkning av rörligt tillägg och kristillägg kunde anses mera förmånligt avvägda än som följer av vanliga pensioneringsprinciper. Med hänsyn till att det här är fråga om minimiarvoden anser pensionsanstalten emellertid att man vid frågans lösning bör göra en mera summarisk avvägning, och har anstalten därför funnit sig böra föreslå, att tjänstepensionsunderlaget för distriktsöverlärare i förevarande alternativ fastställas till det högre av ifrågavarande belopp eller, för befattningshavare i Lo 17 för man 4 800 kronor och för kvinna 4 500 kronor samt för befattningshavare i Lo 16 för man 4 500 kronor och för kvinna 4 236 kronor.

Utlåtandena.

Statskontoret anser i likhet med pensionsanstalten, att åt distriktsöverlärarna, trots föreliggande likheter i anställnings- och avlöningshänseende, icke bör beredas tjänstepensionsrätt av sådant slag, som gäller för rektorerna vid de högre kommunala skolorna i deras egenskap av förordnandetjänstemän.

Såväl *skolöverstyrelsen* som *statskontoret* anse i likhet med pensionsanstalten, att distriktsöverlärare, vars förordnande upphört utan något hans förvällande, bör efter återgång till folkskollärartjänst få kvarstå vid de för överlärarbefattningen gällande pensionsunderlagen och pensionsavdragen, under förutsättning att förordnandet innehafts under viss längre tid. I fråga om denna förutsättning anse emellertid båda remissmyndigheterna, att för förmånens åtnjutande bör krävas, att överlärarförordnandet varat minst 12 år, i likhet med vad som gäller för rektorerna vid de statliga läroverken och vid de högre kommunala skolorna.

Beträffande pensionsförmånernas storlek finner *skolöverstyrelsen* övervägande skäl tala för pensionsunderlagens uppdelning i grupper. Överstyrelsen hänvisar härvid till de av 1941 års lärarlönesakkunniga föreslagna minimiarvodena, vilka avvägs med hänsyn till att antalet läraravdelningar samt arbetsuppgifternas art och omfattning äro mycket växlande i olika distrikt. Överstyrelsen förordar pensionsanstaltens förslag med i tre grupper differentierade pensionsunderlag.

Statskontoret upptar först till behandling det av pensionsanstalten förordade alternativet med enhetliga pensionsunderlag. Ämbetsverket finner sig icke kunna tillstyrka detta alternativ. Motiveringen härför återfinnes i följande uttalanden i remissvaret.

Såsom pensionsanstalten själv framhållit kommer den föreslagna pensionsställningen att medföra, att tjänstepensionsunderlaget för det övervägande antalet överlärare blir mera förmånligt avvägt än vad som följer av vanliga pensioneringsprinciper. För distriktsöverlärare med högst 14 läraravdelningar skulle sålunda förhöjningen av tjänstepensionsunderlaget i det närmaste belöpa sig till samma belopp som överlärararvodet. Enligt den av 1941 års lärarlönesakkunniga framlagda utredningen (betänkandet s. 66) uppgick år 1942 antalet skoldistrikt i landet med minst 10 läraravdelningar till 665. Därav hade icke mindre än 286 distrikt högst 14 läraravdelningar. Av distriktsöverlärarna i dessa distrikt, betydligt överstigande en tredjedel av det totalantal, varpå de sakkunniga grundat sina kostnadsberäkningar, skulle alltså övervägande delen bli klart överkompenserade i pensionshänseende. Ett dylikt resultat torde icke låta sig väl förenas med de av 1938 års pensionsakkunniga angivna principerna för hänsynstagande vid pensionsbestämningen till avlöningsförmån utöver lön. Ej heller kan statskontoret finna resultatet ur kostnadssynpunkt godtagbart. Den omständigheten att skoldistriktet skulle äga höja arvodesbeloppen, bör enligt statskontorets mening rimligen icke få tjäna såsom skäl för en dylik förbättring av de väsentligen av statsmedel bekostade pensionerna.

Statskontoret finner sig alltså av nu angivna skäl icke kunna tillstyrka en reglering av distriktsöverlärarnas pensionsförhållanden efter de av pensions-

anstalten förordade grunderna. Med hänsyn till den avsevärda skillnaden mellan de föreslagna högsta och lägsta arvodesbeloppen torde det å andra sidan icke innebära en skäligen avvägning att i pensionshänseende generellt placera överlärarna endast en lönegrad högre än vad som gäller för den innehavda folkskollärartjänsten. Detta skulle bl. a. innebära, att för överlärare med högsta arvudet 3 000 kronor ett belopp av allenast 432 kronor blir pensionsgrundande. Vid dylikt förhållande torde det bliva ofrånkomligt att frångå systemet med enhetligt pensionsunderlag trots de därmed förknippade fördelarna.

Sedan statskontoret sålunda avvisat alternativet med enhetliga pensionsunderlag, uttalar ämbetsverket, att vid bestämmande av differentierade pensionsunderlag kategoriindelningen i pensionshänseende av överlärarna synes kunna begränsas till att omfatta endast två grupper med gemensamt pensionsunderlag för alla till respektive grupp hörande arvodesbelopp. Med utgångspunkt från denna indelning framlägger statskontoret följande förslag.

Till ena gruppen synes böra hänföras överlärare med högst 29 läraravdelningar, alltså med arvodesbelopp från 600—1 500 kronor. Den andra gruppen skulle då innefatta överlärare med 30 läraravdelningar och däröver och omsluta arvoden från 1 800—3 000 kronor. För första gruppen, således för överlärare med högst 29 läraravdelningar, synes därvid böra fastställas pensionsunderlag enligt lönegrad, som med en enhet överstiger den lönegrad, till vilken vederbörande folkskollärartjänst hör, således samma underlag som pensionsanstalten i sitt förslag om differentierade pensionsunderlag förordad för grupp 1. För överlärare med minst 30 läraravdelningar synes åter böra gälla pensionsunderlag enligt lönegrad, som med två enheter överstiger lönegraden för folkskollärartjänsten. För denna grupp föreslås alltså enahanda underlag som av pensionsanstalten förordats för grupp 2.

Departementschefen.

I likhet med 1941 års lärarlönesakkunniga och de i ärendet hörda myndigheterna anser jag skäligen, att i tjänste- och familjepensionsavseende hänsyn toges till de minimiarvoden, som skola tillkomma folkskolans överlärare. Av vad skolöverstyrelsen och statskontoret anfört synes mig framgå, att alternativet med enhetliga pensionsunderlag icke lämpligen bör genomföras för överlärarna. Jag förordar därför införande av ett system med differentierade pensionsunderlag. Två sådana system hava föreslagits, nämligen dels pensionsanstaltens av skolöverstyrelsen tillstyrkta alternativ med differentiering på tre grupper, dels ock av statskontoret föreslagen differentiering på två grupper. Med hänsyn till det stora antalet olika minimiarvoden och till den betydande spännvidden mellan största och minsta minimiarvodet anser jag en differentiering på tre grupper vara mest lämplig. Jag tillstyrker därför, att överlärarnas pensionsförmåner fastställas i enlighet med det av pensionsanstalten framlagda alternativet med differentierade pensionsunderlag.

Till pensionsanstaltens förslag, att överlärarna icke skola äga rätt till s. k. förordnandepension men att distriktsöverlärare, vars förordnande upphört utan något hans förvållande, må under viss förutsättning få kvarstå vid de för överlärarbefattningen gällande pensionsunderlagen och pensionsav-

dragen, kan jag i stort sett ansluta mig. Den av remissmyndigheterna föreslagna jämkningen av den ifrågavarande förutsättningen torde dock böra genomföras.

Den sålunda föreslagna pensionsregleringen torde böra träda i kraft den 1 juli 1946.

Vissa särskilda spörsmål rörande pensionsregleringen.

Statens pensionsanstalt har i sin skrivelse till slut till behandling upptagit vissa särskilda spörsmål rörande pensionsregleringen samt därvid anfört och föreslagit bland annat följande.

I fråga om distriktsöverlärare, som före de nya bestämmelsernas ikraftträdande innehaft anställning såsom överlärare med arvode, till vilket statsbidrag utgått enligt kungörelsen den 12 juni 1936 (nr 307) angående statsbidrag till arvoden åt överlärare vid folk- och småskolor, bör i pensionshänseende så anses, som om han under tid för sådan anställning innehaft tjänst såsom distriktsöverlärare. Fyllnad i de å den föregående anställningstiden belöpande pensionsavdragen bör ej uttagas. Ej heller böra pensionsförmåner-na underkastas en däremot svarande särskild avkortning.

Lärarlönesakkunniga hava uttalat, att vederbörande skoldistrikt skall vara oförhindrat att bereda distriktsöverlärare kommunala tillägg till såväl överlärararvoden som pensionsförmåner. Beträffande de distriktsöverlärare, som icke före de nya bestämmelsernas ikraftträdande innehaft motsvarande anställning, torde få förutsättas, att den eventuella kommunala tilläggs pensioneringen begränsas under hänsynstagande till den statliga pensionen. I fråga om distriktsöverlärare, som tidigare innehaft sådan anställning och vilken på grund därav varit tillförsäkrad rätt till kommunal pension, torde det emellertid kunna inträffa, att bestämmelserna för denna pension äro sådana, att summan av den statliga och kommunala pensionen kan komma att bliva högre än vad som kan anses skäligt. Med hänsyn härtill anser pensionsanstalten, att bestämmelserna i folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen om sammanträffande förmåner övergångsvis böra tillämpas beträffande kommunala tilläggs pensioner för distriktsöverlärare.

Överlärare, som före pensionsregleringens ikraftträdande vunnit fastare anställning såsom överlärare men ändock kommer att förordnas såsom distriktsöverlärare, bör undantagas från tillämpning av de nya bestämmelserna. Förutsättning för undantaget bör emellertid vara, att befattningshavaren inom viss tid — förslagsvis en månad från ikraftträdandet räknat — hos skolstyrelsen skriftligen anmäler sin önskan därom. Sålunda undantagen distriktsöverlärare bör ej heller framdeles bliva underkastad de nya bestämmelserna.

Vad pensionsanstalten sålunda föreslagit har icke föranlett någon erinran från *remissmyndigheternas* sida.

Pensionsanstaltens förslag i nu nämnda hänseenden ha icke givit mig anledning till erinran.

Vid ordnandet av distriktsöverlärarorganisationen har förutsatts, att distriktsöverlärare endast skola finnas anställda i skoldistrikt med minst tio läraravdelningar men att de överlärare, som nu finnas i mindre skoldistrikt — och som icke avses skola benämnas distriktsöverlärare — skola kunna bibehållas övergångsvis. Den i det föregående föreslagna pensionsregleringen berör icke dessa överlärare, vilkas minimiarvoden komma att bliva väsentligt lägre än arvoden för distriktsöverlärarna. Till vikariat å distriktsöverlärarbefattning bör självfallet ej tagas hänsyn i pensionshänseende

Hemställan.

Den av mig förordade pensionsregleringen bör föranleda vissa ändringar i folkskolans pensionsreglementen. Vid statens pensionsanstalts skrivelse finnas fogade förslag till kungörelser om dylika ändringar. Dessa förslag ha undergått vidare bearbetning, bland annat föranledd av att lärarlönesakkunnigas förslag om ändring av formen för tillsättning av överlärare icke upptagits i samband med löneregleringen.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna förenämnda förslag till kungörelser,
dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter i övrigt, som må finnas erforderliga i anledning av den föreslagna pensionsregleringen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Westerlind.